

LBRIS

We know

books

Colecția ESEURI

Coordonator: ȘTEFAN BORBÉLY

Editor: MIRCEA PETEAN

Coperta: LIVIU RAȚA

Acest volum apare ca supliment al revistei de cultură *Nord Literar*,
cu sprijinul Consiliului Județean Maramureș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MUNTEAN, DELIA

Pe muchia poemului / Delia Muntean – Florești: Limes, 2024

ISBN 978-606-799-747-7

821.135.1

© Editura Limes, pentru prezenta ediție

Str. Castanilor, 3

407280 Florești – Cluj

Tel.: 0723/194022

Email: edituralimes2008@yahoo.com

www.edituralimes.ro

Delia Muntean

PE MUCHIA POEMULUI

LIMES

2024

Cuprins

Cuvânt de însoțire (Delia Muntean).....	5
O generație de „scafandri și alpiniști” (Slavco Almăjan)	9
„Înspre adânc și-ntr-un înalt” (Ioan Baba)	17
Despre memoria celor nespuse (Horia Bădescu)	28
Când cresc răni pe prag (Rodica Brad-Păuna)	35
Ascult cum zvonește în mine tăcerea (Rodica Braga)	42
Încrengături și provocări ale artelor (Gabriel Chifu, Mircea Bochiș)	50
Când stihul devine stihie (Sorin Cerin).....	57
Daniel Corbu și rostirea ca descoperire de sine	66
Epistole pentru „fratele vânt” (Ion Cristofor)	73
La capătul rece al zilei (Ioan Dragoș)	80
„Îngerul meu / s-a rătăcit și el odată cu mine” (Horia Gârbea)	87
La ceas trecut de amiază (Vasile Igna).....	94
Cărțile din vis ale lui Vasile Igna	102
Poeme din vremea leandrilor (Menuț Maximinian).....	124
Homo sapiens, homo demens (Vasile Morar)	128
Pe muchia poemului (Ion Mureșan).....	139
„Broderiile pe vid” ale lui Viorel Mureșan	146
Stihuri de pe malul clipei (Marcel Mureșeanu)	153
„Danuurile” lui Marcel Mureșeanu.....	158
Caligrafiind tăceri (<i>poem critic</i>) (Maria Pal)	165

Cântece de piele (Aurel Pantea).....	169
Pasărea cu zborul în somn (Mariana Pândaru).....	175
Despre tăcere ca ritual și probă (Mircea Petean)	183
Ne-liniștea cărturarului (Ioan Pinteana).....	190
Cum se desparte-n silabe strivirea (Ion Pop)	198
A sluji în lucrarea Poeziei	206
Însoțind privirea în „pântecul tăcerii” (Eugen D. Popin).....	214
Și „să nu gust din cea prescură”... (Constantin Preda).....	221
Poeme coapte cu gust (Dan Rotaru).....	229
O mână de cuvinte (Daniel Săuca).....	237
Exil în pustia dinlăuntru (Liviu Ioan Stoiciu)	243
Pe spinarea toamnei, tropotind... (Radu Ulmeanu).....	251
De dragoste vreau să blestem (Radu Ulmeanu).....	259
„Vindecările” Doinei Uricariu: poezia ca proiect ontologic .	265
Despre (ne)vindecare (<i>Echim Vancea</i>).....	302
Nordul pe care nu îl împart cu nimeni (poem critic) (Varujan Vosganian)	307
Rătăcind, sub fulgere, pe Pietrele Nordului (George Vulturescu)	312

se caute pe sine și să simtă el însuși cartea (ori să se întâlnească cu poezia), necopleșit de judecata mea, de mintea mea (deloc autosuficiente), de gustul meu. Ci temerar, în deplină libertate. Să meargă cu sine până la capătul capătului. Cu puterile lui. Să se bucure de lectură. De reușesc asta, l-am câștigat. Știu că va deschide cartea. Sau că o va citi și cu ochii mei.

Este, poate, unul dintre motivele pentru care mă axez pe înțelegerea firelor și a nodurilor textuale, a ceea ce comunică ele și mai puțin pe formularea unor decizii imbatabile, care să așeze pentru totdeauna (dacă e valabil așa ceva în literatură) o operă și un autor pe un raft anume. Desigur, nu am omis și nu resping total astfel de evaluări (ce reies, totuși, din felul în care am reliefat anumite dimensiuni ale operei sau ale scriitorului în cauză), nu pledez nicidecum pentru relativism, nu sunt indiferentă, nici indulgentă, nici intolerantă, fiindcă știu că o creație vulnerabilă n-are cum să dureze o veșnicie. Mai știu că verdictul (subiectiv, de multe ori) nu sporește nici axiologic, nici comprehensiv textul inițial. Mai degrabă îndiguieste capacitatea de cernere a altor posibili lectori, văduvindu-le de provocări autentice sevele imaginației. De ce aș mărgini-o cu bună știință? Scrierea își construiește cu instrumentele sale durata.

Se așază în valoarea ei când îi vine vremea.

Ca și oamenii, cărțile conviețuiesc. Ne locuim împreună vremea și cărțile. Cu luminile și cu umbrele noastre.

De aceea, gestul critic rămâne un fel de veghe pe muchia cărții. În cazul de față, *pe muchia poemului*.

Delia Muntean

O generație de „scafandri și alpiniști” (Slavco Almăjan)

Insula plutitoare (Editura Libertatea, Panciova/Serbia, 2022) este cea mai recentă aventură poetică pe care ne-o propune Slavco Almăjan. Ea tratează la un alt nivel de profunzime dimensiuni care l-au preocupat încă de la începutul activității sale creatoare, dând seama – o dată în plus – că și-a asumat un *proiect existențial* pe care e hotărât să-l ducă la bun sfârșit. La fel cum și-a confecționat ipostaze noi cu fiecare volum al său, căutând totodată unghiuri inedite din care să întâmpine realul, în culegerea de acum atitudinea capătă un grad sporit de insurgență, comparabilă cu aceea a lui Jack Kerouac din mottoul cărții: „Compune sălbatic, nedisciplinat, curat!”. E un comportament identificabil îndeosebi în „Plaja sălbatică” – secțiunea a doua a tomului, având peste treizeci de pagini, considerată „metaroman” de către autor.

Însă nici prima parte, a cărei denumire a dat și titlul cărții, nu o putem situa sub regimul acalmiei sau al unei resemnări mărginitoare. Cele 83 de poeme care o alcătuiesc (echivalând cu vârsta actuală a autorului) sunt tot atâtea ocoluri pe orbita sinelui și a neamului căruia îi aparține, cu răsfrângeri în vremi trecute și viitoare – căutări ce pot fi socotite ale ființei umane înseși în procesul de acomodare cu spațio-temporalitatea în care trăiește.

Dintr-o atare perspectivă, *casa, ușa, curtea, fereastra, acoperișul, biblioteca, oglinda, labirintul* constituie elemente ce definesc nu doar creatorul de expresie română din Serbia (fiindcă însuși „Spiritul vremii nu e de partea poetului / Noile fapte estetice

nu ne mai dau de gândit” – *Dezintegrarea specificului*) ori minoritarul român trăitor într-un spațiu multietnic, unde se simte ignorat/vitregit de rânduiala populației majoritare („Nici nu ne-am putut închipui / Că într-o bună zi / Vom fi lăsați la marginea drumului / În seama celui cu instinct de conservare culturală” – *Împotriva distanței*), ci oricare individ silit să facă față acelorași probe ale contemporaneității. Sau fiecare locuitor al satului global nevoit să se exileze în el însuși, într-o realitate paralelă, compensativă. Pe *insula* dinăuntru.

Susțin o atare extindere a ideaticii și studiile din ultima jumătate de secol vizând specificul post-modernității, cercetări în cadrul cărora numeroase noțiuni beneficiind de atribute considerate îndeobște imuabile (precum: *centru, margine, minoritar, majoritar, inferior, superior, celălalt, străinul* ș.a.) nu figurează ca repere stabilite odată pentru totdeauna, ci reprezintă mai degrabă niște *funcții* aflate în permanentă metamorfoză, dependente de jocul istoriei, al politicului, al ideologicului și, uneori, de mișcările culturale. În ceea ce îl privește pe Slavco Almăjan, opera sa lirică dezvoltă conexiuni fructuoase și cu lucrările proprii de imagologie² (aspect sesizat de noi cu diverse prilejuri), amprenta acestora asupra viziunii artistice fiind imposibil de ignorat de către exegeți.

² *Metagalaxia minoritară. Cartea stărilor spectrale*, Editura Libertatea, Panciova, 1996 și Editura INSCR, Iași, 1998; *Deliciosul destin minoritar*, Institutul pentru Editarea Manualelor, Blegrad, 2000 (ediția a doua, Editura Augusta, Timișoara, 2002); *Hacienda cu beladone. Tratat de imagologie*, Editura Libertatea, Panciova & Editura Europa, Craiova, 2003; *Rigoarea și fascinația extremelor*, Editura Libertatea, Panciova, 2007; *Fuga de margine. Cartea iluziei*, Editura Libertatea, Panciova, 2019.

Așa cum reiese din investigațiile amintite, relația cu *Celălalt* (concept care acoperă numeroase câmpuri ale existenței) tinde/e obligată să devină – comportamentul având punctul de plecare, evident, dinspre elementul socotit *inferior* – mai flexibilă. Ea *se discută, se negociază, se descompune și se reconstruiește*. Partea desconsiderată mai multă vreme își cere drepturile, pretinde putere de decizie asupra destinului propriu: „Fă-i să înțeleagă că nu ești indiferent / La cele ce se întâmplă acum” (*Alunecare din peisaj*). Refuză rolul atribuit de alții, aruncarea pe margine, scoaterea din context (*Am rămas invizibili, Eveniment exterior*). Credem că aceasta a fost ținta fundamentală a cărțurilor pe care autorul a izbutit să îi coaguleze în jurul revistei *Lumina*: ei s-au străduit, atât prin gestul creator individual („Cineva a închis ușa / A pus bolovanul în mijloc de poem // Acum știu ce voi face / Voi scrie un nou poem / Mai puțin venețian, mai sălbatic / Cu chei asimetrice / Despre care nu ți-am vorbit niciodată // Va fi ceva incredibil de fascinant” – *Fascinație*), cât și prin fapta colectivă, să despovăreze românii din Voivodina de complexul minoritarului (cu toate consecințele ce decurg din el), au militat pentru reconfigurarea portretului lor spiritual („Acum vom începe totul de la capăt / Vom pune pe masă o hârtie albă / Vom lua un creion și vom aștepta // Vom aștepta ca ideea să deschidă ușa / Și ușor ușor / Precum o dulce șoptă / Să sară pe cornul fals al unui rinocer / Urmărind nașterea poemului prin surprindere” – *Ceva foarte special*), iar de aici a conduitei majorității vizavi de comunitățile românești.

Recunoaștem nevoia de primenire, cu puterile proprii, a *cărții interioare*, de regândire a acesteia întru întâmpinarea în cunoștință de cauză a unor vremi inconfortabile: „Am pus piatră peste piatră / Texte care se decolorează / Peste texte care nu se

decolorează // [...] Mai curând sau mai târziu / Vom fi văzuți altfel // Timpul cu umorul său negru / Ne va face să ne adaptăm la exterior // Același șarlatan scrie și rescrie / Prelungește speranța de a ne trezi / La vama înzăpezită / Între oglinzile paralele ale existenței” (*Nu-ți mai spun nimic*). Poate că nici noul *poem* nu se va dovedi cel mântuitor și nu va îmblânzi obsesia problematizărilor, însă va „pune degetul pe rană” și va salva de la „decolorare” (*În plan personal*).

A fost și este un demers cu multe meandre, cu suișuri și coborâșuri, cu spaime și incertitudini („ne pierdem identitatea / Și încrederea în ediția revăzută a istoriei personale // [...] Nu se poate să nu ne oprim / Din această călătorie experimentală / A trenului fără roți” – *Călătorie experimentală*; „E atât de clar că vom rămâne sub boltă / Într-o deplină uitare cilindrică” – *Poem interactiv*), motivat de un optimism mereu strunit de neîmplinirile experienței („Viața e total diferită de comorile ascunse în cărți / Chipul nostru e tot mai diferit de distanțele dintre noi // De ce vreți să ne păcăliți în fiecare zi / De ce vreți să ne păcăliți cu noi iluzii // Orice s-a schimba / Castanii vor înflori / Dar nu ne vom elibera de vicleniile altora” – *Starea de sănătate a amintirilor*; „Dacă ne trezim la timp / Lucrurile se vor schimba / Vom avea roți la picioare / Aripă în loc de iluzii // Cu aripă va fi foarte greu / Deoarece aripile sunt prea lungi / Și fac prea mult zgomot / Intervenii cel ce călărise în manej // Deci vom rămâne doar cu niște roți pătrate / Care ne vor scoate din vis / Pe scările exterioare ale casei” – *Niște roți pătrate*). Întreprinderea constituie, în egală măsură, o invitație pentru lectorul de pretutindeni de a-și reevalua propria identitate. De a-și examina marginile, de a le pune la încercare.

Mai observăm, ca elemente de noutate, reconsiderarea impulsului de a peregrina înspre alte spații, mai promițătoare („vom obosi de poveste / Și vom ieși la drumul mare / Întrebându-ne să plecăm mai departe / Sau să mai zidim o casă / Până nu vin zăpezile” – *Oboseală cronică*) și convingerea că *destinul interior* e purtat cu sine în toate locurile de pe harta din afară (a se vedea cazul lui Ion Miloș, „străin în inelul istoric” și mereu neîmplinit: în fosta Iugoslavie, în România, în Suedia). Sunt sugestive, în această privință, poeme precum *Invitație la prânz* (cu imboldul de a-ți cultiva memoria și de a-ți veghea identitatea în spațiul unde îți este dat să trăiești), *Popas lângă o fântână* (o pledoarie pentru cunoaștere și autocunoaștere, pentru întoarcerea privirii către spațiul launtric, către esențe: „A doua zi ne-am oprit lângă o fântână / Acolo era o găleată veche / Nimic mai ciudat n-am văzut în viața mea / În găleată era o bucată de cer / Rotund și dilatat // Atunci am zis celui de lângă mine / Multe drumuri vor dispărea din calea ta / După ce îți vei astâmpăra setea”) ori *Noaptea poemului imaginar* (construit sub același semn al recreării/al întremării permanente prin punerea în valoare a disponibilităților proprii: „Încearcă să rămâi inventiv / Pune pe masă cele știute și cele neștiute // Nu mă mai colora cu nostalgia după altceva / Nu mă duce în partea cealaltă a cercului / Lasă-mă în spațiile mele neexplorate”) – tot atâtea argumente ale (re)învățării stimei de sine și ale reclădirii sentimentului identității împreună cu faptul artistic durabil.

*

Zidirea *casei din vis* constituie nucleul celei de-a doua părți a volumului, la temelia ei adăugându-se acum „neliniștea [...] energetică”, „forța și pasiunea”. Autorul se întoarce în anii '60-'70 ai secolului precedent, când reexaminarea identitară a virat hotărât spre modernitate, proces stimulat de cunoașterea mai consecventă a culturii Vestului european. Ies în evidență lipsa de prejudecăți și determinarea generației creatoare în curs de încropire atunci, una de „scafandri și alpiniști” pătrunși de râvna singularității („Mergeam cu încredere că am răsturnat piramida valorică / Pentru totdeauna / Neștiind că nu există eternitate sub cer / Și nici ideea de adevăr” – p. 108) și îmboldiți de dorința de remodelare a literaturii („am fost atâta de încrezuți în orgoliul nostru / Poate era o nouă treaptă evolutivă / Un nou orgasm în aer liber / Erau teme mari colosale teme tabu / De toate ne-am atins pe toate le-am discutat de la capăt / [...] eram mândri ca preoții egipteni care erau convinși / Că toate poveștile țin de calendarul lor miraculos / Tocmai așa și noi / Care ne dilatam spre apus și spre nord / Credeam că anii șaiszeci ascund un mare secret / Și că noi suntem roata misterioasă a acestei condiții intime” – p. 116), particularități care pălesc tot mai mult în fața neîncrederii și a oboselii din noul mileniu.

Sesizăm luciditatea cu care Slavco Almăjan realizează incizii în carnea contemporaneității, înțelegerea superioară a mecanismelor devenirii, a complicității contrariilor („totul poate fi zăzanie între Da și Nu” – p. 121) – privite nu doar din perspectiva a ceea ce pervertesc ele sau *desfigurează*, cât și a ceea ce ar putea *transfigura*. Constatăm deopotrivă insistența cu care eul auctorial se delimitează de atitudinea conservator-nostalgică a unei generații care s-a risipit pe sine fără a descoperi *limanul* potrivit („Să nu

creadă cineva că îmi lipsesc anii șaiszeci / Mie îmi lipsesc anii mei / Curajul calmul interpretarea clipelor de fericire” – *idem*), dar mai ales acea *sete de nebunie* pe care o stârnește și prin celelalte volume ale sale: nebunia de a crede în miracolul poetic, al cărții în general ca instrument de răscolire a esențelor, de scoatere la iveală a ceea ce are specific ființa umană, indiferent de context. *Cu posibilul și imposibilul ei, cu ceea ce se poate spune și cu ceea ce nu se poate spune*. Ori scrie. Acea *carte interioară* pe care e datoare să o vegheze și să o predea mai departe. Or, un atare proces nu se desăvârșește niciodată, el reîncepe cu fiecare nouă generație creatoare. E „exercițiu permanent”. Orice operă literară devine astfel nu doar o experiență estetică, ci și una în răspăr cu tot ceea ce s-a scris înaintea ei, pretinde noi *lămuriri*, actualizate, mânate până la un punct-limită, însă niciodată ajunse la capătul capătului. De aici și o necesară *umilință* („Dar vremea a arătat că noi n-am înțeles nimic / Și că nimicul nu ne-a înțeles durerea / Am rămas și pe mai departe rătăcitori / Ușor oboșiți de distanțele istorice / De iluzii / De ceea ce poetul trebuia să învețe pe parcurs” – p. 116), dobândită însă doar în timp și numai prin trudă, prin asumarea faptului că ceea ce rămâne pe hârtie întâlnește de fiecare dată un alt public, nu întotdeauna comod, având alte obsesii existențiale („Îngăduiți-mi să vă spun că lucrurile de astăzi / se deosebesc foarte mult de cele de ieri / Întrebările sunt altele / Răspunsul e altul” – p. 117). Sunt – toate acestea – spaime ale celui care creează, care scormonește în străfundurile sinelui, privindu-le cu *ură-îndrăgostire*...

E însăși starea de poezie. Sălbatică. Epuizant-reconfortantă.

Ca și volumele dinainte, *Insula plutitoare* provoacă din unghi diferit puterile și făgăduințele poemului, respectiv ale

cuvântului scris. Merge până dincolo de ele, obligându-le să-și împlinească menirea. Să ducă ființa mai departe. *Demn, vertical, durabil*. Acesta se dorește, credem, mesajul (al întregii opere almăjaniene, de altfel): numai când trec de *proba hârtiei*, identitatea și memoria rezistă. Cât despre acea *plajă sălbatică*, ea aparține unui *real* al imaginației – precum vila Belvedere din romanul *Picnic de ziua unui înger* –, unui spațiu și unui timp lăuntrice, lipsite de încorsetări. Mai adevărate decât existența propriu-zisă. Își are însă rădăcinile în cea de pe urmă referință a oricărei creații de artă: „Nimic nu este mai misterios decât imaginația / Ea este izvorul și centrul și aleea deschiderilor / Și amintirea reprogramată și pâinea caldă / Eu sunt imaginația și romanul acesta este imaginația” (p. 137).

„Înspre adânc și-ntr-un înalt” (Ioan Baba)

Aparținând generației optzeciste, alături de Pavel Gătăianțu, Nicu Ciobanu, Vasile Barbu, Aurora Rotariu Planjanin ș.a., Ioan Baba este o personalitate recunoscută atât în Serbia, cât și în alte spații culturale pentru demersul său de modernizare a paradigmelor lirice și de promovare cu consecvență a valorilor spirituale ale românilor din Voivodina.

Autorul ne propune de astă dată o carte de *Poeme hărăzite*. E un titlu inspirat acesta, cum ne-a obișnuit, de altfel, poetul: *În cuibul ochiului* (1989), *Poeme incisive* (1991), *Năzbâtii candido* (1994), *Inscripție pe aer* (1997), *Cămașa de rigoare* (1998), *În urechea timpului* (2003), *Stare de țândări* (2008), *Senzații cu amprență* (2011), *Adevăruri bandajate / Obložene istine* (ediție româno-sârbă, 2013), *Amicus animae dimidium* (în română-franceză-engleză, 2016), *Tako je – obrnuto* (în limba sârbă, 2021) sunt doar câteva dintre volumele ce stârnesc, inclusiv prin titrare, competențele hermeneutice ale cititorului.

În culegerea de acum ne întâmpină 55 de poezii, pe care scriitorul ni le oferă în dar. Ni le *hărăzește*. Sunt fapte de existență cărora li s-a dedicat el însuși (li s-a *hărăzit*), întâmplări și probe ale destinului grație cărora și-a cucerit – sau care i-au *hărăzit* – privilegiul de Poet în deplinătatea cuvântului. Ele reprezintă, dacă împărtășim convingerea autorului, ceea ce i s-a ursit – o

predestinare, o rânduială dinainte hotărâtă. Care i-a condiționat devenirea, diminuând spațiul pentru împlinirea altor opțiuni.

Avem înainte-ne câteva poeme atent alese din volumele anterioare, majoritatea diortosite între timp de autor, precum și creații încă nepublicate în limba română, însă risipite – în alte limbi (sârbă, engleză, franceză, italiană, spaniolă, maghiară, slovacă, greacă, arabă, chineză, germană) – prin antologii și reviste din Europa, Statele Unite ale Americii, Asia și Africa, unde s-au bucurat de o primire favorabilă.

Ioan Baba le delimitează în *cinci* grupaje, echivalând cu tot atâtea etape/*inele* în evoluția sa umană și artistică: „La răscruci”, „Aprofundarea crezului”, „Uneori/deseori”, „Un om adevărat” și „Zborul alegoric”. Ele fac trimitere deopotrivă la microcosmosul simbolizat de imaginea omului perfect, reprezentat cu brațele și cu picioarele deschise către punctele cardinale, unde capul/spiritul le domină pe toate celelalte. Secțiunile propun linkuri, de asemenea, către cele cinci simțuri, către elementele fundamentale ale universului (în filozofia chineză: pământul, apa, focul, lemnul și metalul), către cele cinci animale aduse ca jertfă lui Dumnezeu de către Avram (*Geneza*, 15:9), către cele cinci pietre netede culese din râu de păstorul David pentru a lupta împotriva filisteanului Goliat (1 Samuel, 7:40) ori – la vechii romani – spre *lustru* (interval de cinci ani, termen provenit din lat. *lustrare* – „a face un tur”). Ființa poetului e locul unde se întâlnesc toate acestea, e elementul care face legătura dintre ele, nodul ce unește spițele *roșii*.

Fiecare *tur/inel* de creație constituie, am putea spune, și o *răscruce* în devenirea auctorială, iar mottourile care avertizează asupra punctelor de trecere, elaborate sub formă de distih

paradoxist, sunt mici *popasuri ritualice* (primul volum semnat de Ioan Baba se numește *Popas în timp*, semn că avem de-a face, chiar de la începuturile sale creatoare, cu un proiect de viață, unul de durată). Sunt momente de odihnă și de reflecție – cum clipele petrecute pe lavițele de la cruce de drumuri –, de ezitare uneori și de lămurire asupra căii de urmat („În clipele incerte voi sta de veghe” – se confesează eul liric în poemul *Reprofilarea imaginii*, din același volum de debut). La *răscruce*, ființa lasă în urmă trecutul, îl jertfește întru înălțarea spre lumină, spre desăvârșire. Oamenii mai așază aici troițe, altare, ca să-i ferească de rău, să-i îndrume către gândul cel bun.

Să luăm, de pildă, mottoul dinaintea primului ciclu de versuri: „Îndărăt omul pierde drumul / În față are sensuri”. E limpede că semnificațiile acestuia nu au în vedere doar grupajul liric imediat următor, distihul dovedindu-se în relație și cu acelea care prevestesc viitoarele ansambluri poematice. Mesajul, așadar, pretinde parcurgerea de către cititor a întregului itinerar și mai ales străbaterea lui împreună cu (în complicitate cu) ființa auctorială. Înseamnă tot atâtea *popasuri*, tot atâtea respirații necesare traversării noilor intervale hărăzite.

Mai observăm, la fiecare *răscruce*, că aserțiunea din stihul al doilea al mottoului se înfruntă cu cea dintâi: „Nu spune tot ce gândește / Dar gândește ce spune și face” (pentru secțiunea „Un om adevărat”); „Istoria ne învață una / Speranța alta” (pentru ciclul intitulat „Uneori/deseori”). Pe parcursul cărții vom mai găsi atari antinomii. E semn că elementele așezate de mintea omenească în opoziție, prin tot felul de convenții inventate de-a lungul secolelor, se strecoară invizibil unele în altele, se sfădesc, apoi se împacă. Discordanțele sunt doar de suprafață. Acolo, în adâncimi, ele

lucrează laolaltă, după legi nu întotdeauna (sau nu până la capăt) pricepute, dar care trădează însăși dinamica universală. Viața *din ele* se naște, din permanenta lor metamorfoză.

Acestea devoalează și meandrele (ca ocoluri ale râului, ale curgerii – iluzorii tentative de a amâna finitudinea), împlinirile și neputințele prin care trec vârstele creatorului în procesul cunoașterii, al învățării *de sine* și *cu sine*, precum și reluările ciclice (e sugestiv, printre altele, mottoul poemului ce deschide volumul, împrumutat din *Scrisoarea a V-a* eminesciană: „...totul se-nvârte ca și-n ziua cea dintâi”) întru aprofundare și, în egală măsură, întru înălțare: „Dintr-un punct ce crește în inele / Cuvântul magic / Învergat cu o mantie hristiană / Navighează-n timp / Pe râul circular spre-o altă vreme / Iar Eul-Tu se transfigurează / Din cerc în cerc în Eul-Noi / Urcând în forma lui supremă” (*Spirala cercului*).

Ancorele despre care vorbim pregătesc lectorul nu doar pentru o întâmpinare mai înțeleaptă a contrariilor în general sau a „împotrivirilor” destinale, cât și pentru a le socoti borne/limite ce pot fi depășite și transformate în cele din urmă în pârgii spre unitatea autentică, spre armonia dintâi. Așa cum sesizează și universitara Jelena Marićević Balać³, poetica lui Ioan Baba conservă ecouri din filozofia lui Heraclit din Efes, nu degeaba supranumit „Obscurul”. Unul dintre fragmentele păstrate din gândirea acestuia (avem în vedere lucrarea cu titlul *Despre natură*) afirmă că „drumul în sus și drumul în jos sunt unul și același”.

³ Jelena Marićević Balać, *Metamorfoza clăbucilor din cerc*, în revista bilingvă sârbo-română *Ogledalo/Oglinda*, Sečanj/Timișoara, anul XXVII, nr. 71, martie 2023, p. 6-7.

Calea spre sublim, spre excelență (spre *Înalt*) presupune astfel descindere curajoasă și perseverență în profunzimi (în *Adânc*).

Este tocmai atitudinea pe care o propune și o valorifică Ioan Baba în poemele de față. Cucerirea desăvârșirii interioare și a împăcării cu destinul, cu universul pretinde întoarceri în trecut, reconsiderări ale faptelor și ale oamenilor din epocile dinainte (inclusiv reevaluări ale sinelui), înseamnă o privire onestă, dar și recunoscătoare asupra a ceea ce a fost, iar abia apoi *Zborul*, desprinderea cu propriile aripi. Remarcăm smerenia cu care poetul voivodinean comunică cu aceia dinaintea lui care au lăsat amprente asupra unor domenii ori care i-au stimulat devenirea în plan creator: Nedeljko Terzić, Constantin cel Mare, Vasko Popa, Ștefan cel Mare, Ion Miloș, Nichita Stănescu, Gheorghe Tomozei, Vasile Tărățeanu, Constantin Daniel, Adrian Dinu Rachieru, Livius Lăpădat, Răzvan Theodorescu, Alexandru Mihăilă. Lor le sunt dedicate piesele din primul grupaj liric. Li se adaugă alte „năluci”, ieșite din lada de zestre a bunicului și prefăcute cu vremea în ființe de cerneală („Odată cu primele linii și litere de mână / Bunicul a plecat sexagenar / M-a lăsat cu neamul și crezul / Iar vechile și noile cromatice imagini / Cresc din călimară și în Pomul vieții / Ca semn testamentar / Căci prin râurile roșii ale corpului nu se face apă” – *Puterea imaginilor cromatice*). Urmașul într-ale creației ar vrea să le prelungească șederea și lucrarea („Te implor să mai brăzdezi / Acolo în grădina ta albastră” – *Vasile... Vasko Popa!*), convins că „Poeții nu pleacă murind / Ei pleacă doar în mod himeric / Se micșorează și se nasc din (n)ou / Într-o lume departe / Într-o lume aproape / În templul miraculos al marelui Mister” (*Incredibilul mod de a pleca*).

Întâlnim în aceste poezii, ca de altfel în tot volumul, discrete aluzii la condiția minoritarului român trăitor într-un stat multietnic, cu identitatea sfâșiată de capriciile politicului și ale istoriei. El vorbește despre „Dragostea malului de mal” (*Podul în oglinda timpului*), despre neamurile rămase în țara-mamă („Iar eu tot întrebam unde e Dacia asta // A doua zi deschise ușa inimii // Întinse mâna peste curtea casei spunând / Acolo locuiește dragostea și Dacia e dincolo de Deal” – *Puterea imaginilor cromatice*), despre *Masa Tăcerii* de la Târgu Jiu, „carte a vieții”, care „ne-așteaptă să vorbim” (*Ecouri despre Ștefan cel Mare și doi Constantinii*), despre cei nevoiți să pribegescă în celălalt capăt de lume, unde li se schimbă nu doar destinul, ci și limba („Secolul întortocheat i-a șters urmele de grai” – *Documentar despre domnul Daniel K.*).

Al doilea ciclu poetic scoate din ascundere, prin câteva poeme, sacrilegii încă neuitate, unele dintre ele îngăduind contaminări implicit cu travaliul creator și cu menirea cărturarului de a trezi conștiințe: „Disperatele țipete murmură-n urechi / Din movile de gânduri strivite / Floarea rezistenței și a durerii crește // Inima osemintelor palpită / În surdină transparentă / Căzând din lacrima porumbeilor / Peste holocausturile din care / Durerea țipă de sub coaste” (*Amintire*). Sunt înviate scene și imagini din trecutul personal (adolescența și tinerețea încrezătoare, în *Colindă pentru mileniul trei*) și al neamului (exilul basarabenilor dincolo de Dunăre, provocat de „vânzoleala de la Răsărit”, în *Viața ca pe ruguri*), sunt salvate de la neuitare obiceiuri dispărute („cavalcada de Crăciun”, în *Erată la o fotografie*), meșteșuguri tradiționale („boata”, biciul împletit), creații populare (doinele, poveștile „pilduitoare”). Toate aceste „întâmplări” sunt îmbrăcate ritualic,

reiterându-se astfel Facerea din scrierile sfinte. Ele perpetuează în egală măsură un sistem axiologic validat de vremi și capătă pe alocuri încărcătură afectivă, convertindu-se în *poeme-stări sufletești* sau în *poeme-peisaje interioare*.

E antologică creația cu titlul *Boata lustruită cu rafinement*, unde lemnul brut, *sacrificat* din trup de ulm ori de frasin, e *dezgolit* de veșminte și *purificat*, apoi „proptit de colibă” pentru a căpăta binecuvântarea luminii soarelui. Urmează *șlefuirea* și, neapărat, *veghea*: „Atunci bătrânii scriau pe tăblițe / Pirogravau bota cu semne legendare / Făceau botezul cu rafinement printr-un foc de veghe / O protejau cu untură de porc / Lustruind minunea cu slănină”. Sunt înseși etapele pe care, în volumul de față, le primenește și le duce mai departe Ioan Baba, poetul: textele alese din laboratorul liric au fost *limpezite*, *cizelate*, *lămurite* (trecute prin foc). Cât despre *veghere*, stare ce definește îndeosebi individul situat la răscruce de spații culturale, ea nu poate fi împlinită decât laolaltă cu noi, cititorii.

Grupajul mai conține câteva piese cu dedicație. Dintre acestea, *Muzeu cu pălărie mâini și liră* ne oferă un inspirat dialog imaginar cu „Adam a lui Pâslă”, cunoscutul autor, originar din Valea Timocului, al volumului *Plâng, nu plâng*.

În al treilea cerc – *Uneori/deseori* –, problematica atinge fapte de real ce așază în paralel vremile apuse și cele contemporane. Depistăm astfel, redate implicit din perspectiva jurnalistului Ioan Baba, tablouri sociale alienante, ce surprind frica, dezolarea, sacrificiul pentru o lume văduvită de ostilitate, una mai îngăduitoare cu ființa (*Lumânările sunt aprinse*), mărturisesc despre provizorat și *des-ființare* sau despre „trista deșțărare” (*La ușa cortului, De dor de lacrimă*), exprimă aluzii, în registru ironic,